

KAREL KOGGE

Nancy Veirle kwam uit de kerk.

't Was Zondagmorgen. Veurne wemelde van soldaten en burgers. Geen plaatsje in 't oude stadje bleef onbezet.

Het meisje sprak even met een vroegeren gebuur uit Dixmuiden.

— 't Gaat goed, zei deze, op een toon zoo stellig, als wist hij het nieuws uit de eerste hand. De Duitschers worden achteruit geslagen.

— Als 't maar waar is, antwoordde Nancy ongeloovig. Men heeft het al zoo dikwijls gezegd.

— Hebt gij eergisteravond de revue niet gezien van de Franschen

— Niet gezien, neen, maar wel er van gehoord.

— Dan kunt ge er u geen gedacht van maken! 't Was hier op de markt... de koning stond daar en Joffre... Eenige bataljons Fransche jagers defileerden voor hen. De eerste hulp... en komt er nog... O, die geestdrift... De menschen juichten en weenden... Ja, we mogen gerust zijn...

Nancy, ging verder. Ze deelde de geestdrift van den Dixmuidenaar niet...

We mogen gerust zijn... Ze had dat al menigmaal gehoord en telkens viel het geheel anders uit... Juist een week geleden... te Dixmuiden zelf, had ieder het gezegd en herhaald... 't Gevaar was toen ook voorbij. De bondgenooten zouden een offensief doen. En nu was Dixmuiden een ruïne... en doolde zijn inwoners dakloos en bedroefd rond. En duizenden soldaten waren gedood of gewond... Eén week... groote Hemel, was dat nog maar een week geleden, sedert ze voor 't laatst mis hoorde in de eigen stad? 't Leek meer dan een maand, maar wat was er in die enkele dagen al gebeurd!

Zeker, nu waren de Franschen gekomen, de 42e divisie, deze van Grossetti, behorende tot het 16e korps, had Walter Bonte verteld. Ze had zich in den slag aan de Marne zeer onderscheiden. Foch had haar op 't gevaarlijkst oogen-

blik en op het meest kritiek punt, bij Fère-Champenoise, ter hulpe geroepen. Het Fransch centrum was door de Pruisische garde en Saksische troepen ingedrukt... Na een gejaagden marsch van bijna twaalf uren verscheen de divisie, aangevoerd door den vurigen generaal Grossetti, een krijgsman van hooge gestalte en met een geweldigen schok wierp zij zich op den vijand, die wankelde, week en dan vluchtte.

Was het een profetie voor den IJzer? Weer had daar een noodkreet geklonken: « Kom over en help ons! » De voorhoede, het 16^e bataljon jagers, marcheerde bij den vallenden avond onder de tonen van « Sidi-Brahim », Veurne binnen, en richtte zich naar de Markt. De Koning snelde bleek van ontroering uit het stadhuis, om de helpers te begroeten.

Eindelijk, ze waren daar, de bondgenooten! Acht en veertig uren volhouden, had de Fransche groote staf gesmeekt.

't Was nu al zeven dagen, dat de slag woede... Eindeloos scheen de rij van Belgische gewonden, die naar Veurne stroomde, welks station een plaats van lijden geworden was...

De Franschen trokken naar Nieuwpoort. Ze wilden een offensief beginnen in de hoop Oostende te bereiken.

Ons hoofdkwartier verzocht de troepen naar Pervyse te sturen, daar het gevaar in het centrum 't grootst was.

Maar de bondgenooten moesten toch naar Nieuwpoort en werden bij Lombardzijde in 't vuur geworpen.

Dat alles wist Nancy van Walter Bonte, die goede kennissen onder de opperofficiëren had. En hij ook was wankelmoedig. 't Moest slecht gaan bij Tervate, al deden de wildste elkaar tegensprekende geruchten de ronde.

Nancy begaf zich naar huis... hun vluchtelingkamers. 't Was er treurig. Vader scheen nu onbewust van alles, wat er gebeurde en zat uren te mij-

meren, zonder een woord te spreken.

Hij had geen lust in eten of drinken en sliep onrustig. Moeder weende dikwijls en had haar levenslust verloren... 't Leek wel of beiden in enkele dagen oude lieden geworden waren.

Bij de Sint-Nikolaaskerk bleef Nancy ontroerd staan. Een gloed sloeg haar in 't wezen... Raoul had haar naam geroepen en was van zijn rijwiel gesprongen, 't Scheen of hij ook plots was beginnen te beven. Ze stonden als bevreesd tegenover elkaar... en toch waren ze reeds van hun jeugd bekenden.

— Gij zijt uit Dixmuiden weg... God zij geloofd... sprak de jonge soldaat zenuwachtig.

— Ja, we zijn hier te Veurne... We konden het ginder niet langer houden.

— 't Zit er slecht ook. De Duitschers zijn over den IJzer...

— Maar toch niet ver...

— Gisteren zijn ze er met duizenden overgekomen... van aan Schoorbakke tot tegen Dixmuiden... We kunnen ze er niet weg krijgen... Ze zijn nog volop aan 't vechten... en de verliezen zijn zwaar... zeer zwaar... We gaan het niet kunnen houden...

— De Franschen zijn er...

— Ja... maar is 't niet te laat!... In alle geval, 't is schrikkelijk ginder... maar ik ben blijde, dat ge uit Dixmuiden weg zijt...

Raoul zweeg en keek Nancy aan en 't was of zijn blik tot in haar ziele drong... Het meisje bloosde weer en hernam haastig:

— Nu moet ik naar huis... vader is niet wel... en moeder zit daar ook als ziek... Heele dagen schreemen... Ze zullen al met ongeduld op mij wachten... Onze maarte Filomène is al in Dixmuiden van ons weggelopen...

Haar gejaagdheid stoorde den jongeling, bij wien plots de nijd weer opklaaide...

— Neen, riep hij driftig, zeg het maar rechtuit, dat die ander u verwacht!

— Begint ge weer? vroeg zij ook op heftigen toon...

— Wij verkeerden toch... en nu staan we als vreemden tegenover elkaar. Wiens schuld is dat?

— Waar gij nu op peinst... 't Is wel de tijd om van zulke zaken te klappen...

— Zoo zult ge tegen dien verdoemden

kinkelpoot niet spreken! barstte Raoul uit...

— Goën dag... als ge met zulk een tale begint...

Veirle's dochter keerde zich bruusk om.

— O, Nancy! smeekte Magelein. Zijn woede was eensklaps verdwenen, en zijn stem klonk thans als een smeekbede.

Maar zij zag niet meer om en liep voort.

— Uit... 't is alles uit! kloeg Raoul... Waarom probeerde ik het ook... die ander staat tusschen ons... Ik ben maar een piot... een vechtsoldaat... en hij is een oorlogscorrespondent, een dichter, een vriend van de officieren en den staf. Ja, waarom hoopte ik het weer, dat alles gelijk vroeger zou zijn. Ha, ik zie haar toch zoo gaarne... ik wil mijn leven voor haar wagen... ik heb gedroomd haar in mijn armen uit het vuur te dragen, haar met mijn lichaam te beschermen tegen de kogels en God weet, dat ik het zonder vreeze zou doen... Maar zij verstoot me...

En somber verwijderde Raoul zich.

Nancy! Het meisje had zijn kreet wel gehoord en hij zinderde nog in haar oor en ook in haar hart.

— Ik heb deernis met hem, mompelde ze. Maar waarom is hij zoo bruut? 't Zou nooit gaan tusschen ons... de karakters verschillen te veel. Wij verkeerden nog niet... hij moet dat niet zeggen... en ik peinsde, of ik hem beminde en nu word ik gewaar dat het geen echte liefde was. Kan hij mij dwingen? En 't is geen tijd voor die zaken...

Maar voor haar zweefde toch het beeld van Walter Bonte. Ze had den vriend heden nog niet gezien. Hij logeerde in het hotel «De Nobele Roos», waar de stafofficieren verbleven en hun maaltijden namen. Hij had het thans zeer druk maar elken dag toch kwam hij bij hen aan... en soms bleef hij lang.

De familie Veirle had haar intrek genomen bij hun familieleden, neef en nicht Verheyen. Ze woonden op een ruime bovenkamer, waar Nancy 's avonds een toegeslagen ijzeren beddeke openvouwde om er te vernachten, terwijl haar ouders in een goed ledikant op de mansarde sliepen. Maria Borgers was bij familieleden van haar, evenals Wantje

Zoetewij en haar nicht. Velen lagen in een stal... en toonden zich nog dankbaar voor die schuilplaats. Ja, men kon wel verder Westwaarts trekken, Frankrijk in, maar liever bleef men hier, daar men in de vaste hoop leefde, dat de vijand verslagen zou worden... en dan was men dicht bij huis.

Toen Nancy thuis kwam, zaten haar ouders als ineengehunkt bij de kachel, want de dag was koel.

— Wat zijt ge lang weggebleven, bromde moeder.

— Lang weggebleven? De mis is nog maar juist gedaan, antwoordde de dochter bedaard...

Karel Kogge, die de onderwaterzetting van het IJzergebied leidde

Mevrouw Veirle was lastig in deze dagen, doch Nancy begreep haar gemoedsstemming. Haar vader zei geen woord, hield het hoofd gebogen en mijmerde weer.

— 't Schijnt dat het aan 't front goed gaat, hernam het meisje, den toestand verbloemend om haar ouders moed te geven.

Maar de heer Veirle luisterde zelfs niet en zijn vrouw mompelde:

— Wij zijn toch geruïneerd... Dixmuiden ligt plat.

Een vlug geklop en daar trad Bonte binnen.

— Goeden morgen, groette hij opgewekt. Eindelijk heb ik toch eens een oogenblik om u even te begroeten.

Nu hief de heer Veirle het hoofd op.

— Slecht nieuws, hé! zei hij.

Nancy gaf den bezoeker een wenk. Bonte begreep dien en riep op luchtigen toon uit:

— Slecht nieuws! Maar neen! Hoe komt ge daaraan... Weet ge dan niet dat de Franschen er zijn... een heele divisie... Ze zijn al in 't vuur...

— Ja, ja... de Franschen... ze waren bij Dixmuiden ook...

— Hoeveel? Geen zesduizend man! Maar nu een heele divisie... en de beste van 't Fransche leger!

— 't Zal al niet helpen... Er is geen leger als 't Duitsche... Maar ik vlucht niet verder... 'k ga niet meer weg... we kunnen hier ook sterven...

— Toe, toe, mijnheer Veirle, ik herken u niet meer... Vroeger zoo levenslustig...

— Een bedelaar ben ik nu... een schooier! En ik zou nog aan 't leven hechten...

— Maar 't zal al beteren...

— Ja, ja...

En de arme man boog weer 't hoofd.

Bonte sprak nog even over de gebeurtenissen, welke hij in 't helderste licht voorstelde... Toen hij heenging, liet Nancy hem uit.

— De toestand is slecht, hé? vroeg ze stil.

— Hebt gij er iets van gehoord?

— Ja... Tenminste soldaten zeggen het.

— Ja. Nancy, ge moogt het weten, maar vertel het aan niemand. De vijand is met een groote macht over den IJzer... de toestand is bijna hopeloos en het groot hoofdkwartier wil een uiterste redmiddel aanwenden... het water...

— Een overstrooming

— Ja... maar 't is een geheim dat ik zeg... Maar wij zijn in den laatsten tijd zoo vertrouwelijk... wat ik weet, moet gij ook weten... Men wil dus een deel van de streek onder water zetten. Laten we hopen, dat het niet te laat is. Er wordt nu verwoed gevochten, maar wij staan tegen een geweldige overmacht en de vijand ontziet geen offers om zijn doel te bereiken.

— En als hij doorbreekt...

— Ja, dan moeten we verder, want

hij is maar vijftien kilometer van hier. Gij weet, Nancy, dat ge op mij rekenen moogt. Ik zal u bijtijds waarschuwen. Wij hebben samen al erge dagen door-gemaakt.

— Maar ge hebt gehoord, dat vader niet vluchten wil.

— Wij zullen hem dwingen. Breek u daarmee 't hoofd niet... en reken op mij. Vanavond kom ik nog eens binnenge-loopen.

— O, ja...

— 't Is hier treurig nu voor u, maar 't zal allemaal beteren. We moeten goede hoop houden. Tot wat later dus.

Hij drukte haar innig de hand en ging heen. Nancy voegde hem even na en dacht plots aan Raoul. Een groote vrees beklemde haar hart... Het meisje had Bonte wel willen terugroepen om hem te zeggen op zijn hoede te zijn... Mage-lein moest eens een gewelddaad plegen, hem aanvallen, hem doden zelfs... Hij kon zoo opvliegen en hij kwam uit den oorlog, waar een leven zoo licht geteld werd.

De jonge man sloeg den hoek om en was uit 't gezicht verdwenen en Nancy durfde hem toch niet achterna loopen.

— Maar hier in de stad is hij wel veilig, mompelde ze... Ware het op een buitenweg... bij avond...

Ze schrok bij die gedachte.

— Neen, dat zou Raoul toch niet doen, mompelde ze. Hij is geen moordenaar...

Nicht Verheyen, die in de keuken het middagmaal bereidde, riep Nancy tot zich.

— Kan ik u helpen? vroeg het meisje, want de Veirles gebruikten hun maaltijden met de familie.

— O neen, neen, dat is niet nodig, antwoordde de vrouw haastig. Ik ben haast gereed... maar zeg eens, wat peinst mijnheer Bonte over den staat van zaken?

— De toestand is niet slecht...

— Niet slecht... dus verre van goed toch...

— Hij weet weinig. Ze zijn hard aan 't vechten...

— Winnen de Duitschers?

— O, neen... Maar de strijd duurt voort, en die is op een dag niet beslist.

— Jozef, Maria, toch, moeten peinzen, dat er zoo dichte bij ons menschen vermoord worden, want 't is toch oprecht

een moordelij hé. Ze mogen dat nu noemen, zooals ze willen, maar ik voor mij kan niet anders zeggen, dan dat het een wreede moordelij is. Ik ben gister een keer tot aan de statie geweest en zeere weggelopen. Al die gekwetsten... ik kan dat niet zien... en zeggen dat er menschen zijn, die daar een heelen dag op zoun staan gapen, als ze mochten. Ge moet dan algelijk een herte van steen hebben.

De man kwam nu ook binnen; hij had zijn gewoon Zondag-voornaden-druppeltje gedronken en daarbij natuurlijk over den oorlog gesproken met menschen die al evenmin nieuws wisten als hij. Toch zei Verheyen op beslist toon:

— We mogen te Veurne gerust zitten... de Duitsche sloebers worden achteruit geslagen, dat 't een plezier is!

— Ge zoudt zoo zeggen, dat ge 't zelf gezien hebt! spotte zijn vrouw. Zeker weer bij Toontje uw licht opgestoken, den meesten babbelaar van Veurne en Veurne-Ambacht.

— Gij gelooft liever 't slecht nieuws, hé! Van wien dat ik het weet... van een soldaat, die rechte uit den slag komt... niet minder dan dat! De Franschen geven den Duitschman nog al eens pandoer, al blijven onze Belgkens ook niet van achter... En 'k zeg u nog, dat we te Veurne heel gerust zitten...

— Laten we 't hopen...

Vrouw Verheyen dekte de tafel en Nancy ging haar ouders voor het noemaal roepen. Haar vader weigerde halsstarrig naar beneden te komen. Hij wilde niet eten. Madam Veirle volgde Nancy.

— En kozijn is weer koppig? vroeg de vrouw des huizes. 't Is toch ongelukkig.

— Laat die mensch doen! suste haar man. Hij heeft te vele verdriet en 'k versta dat... Dat moet zijn tijd hebben en 't beste is er niet tegen in te gaan.

In de woning verbleef nog een familie uit 't Torhoutsche, doch deze ging in de stad eten.

Verheyen herhaalde weer, dat men nu te Veurne op beide ooren mocht slapen. De kans om er te kunnen geraken was voor den Duitscher verkeken...

Zoo dacht het groot-hoofdkwartier en echter niet over. Daar was men integendeel zeer ongerust. Slechter en slechter

werd het nieuws dat van het front kwam... De vijand zou doorbreken, zoo er geen uiterste redmiddelen werden beproefd.

En men wilde het nu aangrijpen: het water.

De rechter Feys, in Veurne-Ambacht algemeen bekend, niet alleen omdat hij de wet handhaafde, maar ook als eigenaar van landerijen, had tot gast in zijn woning, generaal Wielemans, overste van den grooten staf van 't Belgisch leger. Hij toonde aan den krijgsoverste archieven, gedagteekend uit Brugge, 26 geminaal jaar VI, welke een uittreksel waren van het register der besluiten van het middenbestuur in het departement der Leie. 't Was dus uit de dagen, na de revolutie, toen de Franschen hier meester speelden, of uit den beloken tijd, zooals onze vadersen dezen noemden.

't Stuk handelde over het gevolg, dat gegeven werd aan een vraag tot pachtvermindering, ingediend door een landbouwer, die slachtoffer van den oorlog was. 't Geval zat aldus ineen... Deze boer bewoonde een hoeve, welke aan de abdij van Sint-Nikolaas te Veurne toebehoord had.

Deze abdij was door de Franschen opgeheven of in de taal der republiek « ci-devant » gemaakt, en haar goederen waren door den Staat aangeslagen. Zoo werd de boerderij « nationaal ». Nu had men voor de verdediging van Nieuwpoort een deel van 't land rond die stede onder water gezet en de pachter had daardoor groote schade geleden. Daarom verzocht hij de vermindering van huur voor de jaren 1794 en 1795 en het bestuur had hem zulks toegestaan.

De heer Feys, die tot het bestuur der Noordwatering van Veurne behoorde, wees op de mogelijkheid die taktiek nu te herhallen. En hij noemde een man, die daarbij de noodige aanwijzingen zou kunnen geven: Karel-Lodewijk Kogge, opziener der Noordwatering, die Veurne-Ambacht met zijn kanalen, sluisen, verlaten, peilschalen, vlieten, trekvaarten, duikers en bruggen op zijn duimpje kende...

Och, neen, 't plan was niet nieuw. al heeft de legende het als een geheim voorgesteld, dat mysterieus de legeroverheid toegefluisterd werd...

De geschiedenis sprak er meermalen over. Achter Veurne liggen de moeren, een droogmakelij, gedeeltelijk Belgisch, gedeeltelijk Fransch gebied. 't Is een vruchtbare vlakte, die rijke oogsten voortbrengt en waar boeren wonen als koningen op hun erf... De minste werkt op de wijde akkers met zes paarden.

In 't begin der 17e eeuw strekten zich daar twee groote waterplassen uit, overblijfsels van den voormaligen zeeboezem. De Moeren hadden een oppervlakte van vijf mijl in 't ronde, en waren gelegen tusschen de steden Veurne en Hondschote, Winoksbergen, en de dorpen Houtem, Bulscamp, Ghyvelde, Uxem en Warhem.

Eigenlijk waren ze moerassen, waaruit slechte walmen opstegen, welke koorts verwekten. Het water was vijf, zes voet diep, maar hier en daar lag een eilandje met riet en lisch, een paradijs voor allerlei watervogels.

Wegens gezondheidsredenen nam men het voornemen de moeren — er waren er feitelijk twee, de groote en de kleine — droog te leggen. Een inwoner van Duinkerke, Roland Gerard, particulier ontvanger voor den koning van Frankrijk, maakte het plan op. Hij verdeelde het toekomstig gebied in kavels, zooals men thans bij de inpoldering nog doet, en besteedde het werk aan.

Hij zou voor zijn aandeel drie vijden van het terrein en vijftig gemeten krijgen. Verder zouden hem allerlei voorrechten toegestaan worden in zijn nieuw domein, als hooge-, middel- en lage justitie. 't Recht van den wind en het water, een wekelijksche markt, en twee fooren per jaar. Och ja, wie in dien tijd kapitaal en durf had, kon nog wel een vorstje worden over eenige mijlen grond. De toekomstige bewoners zouden gedurende achttien jaar van belasting vrijgesteld worden, een lokmiddel om hen nadien, of hun kinderen en kleinkinderen uit te zuigen. Alleen voor den pastoor mocht men reeds tien jaar na den eersten oogst, de vijftigste schoof heffen.

Maar met dit alles strekte zich de plas daar nog uit, en Gerard gaf zijn plan op, maar dit werd overgenomen door een Antwerpenaar Vincelais Coebergher, geboren in de Scheldtestad ten jare 1560, schilder en bouwmeester, die om zijn

verdiensten door den aartshertog Albert, onzen vorst toen, als baron tot den adelstand verheven werd. De veelzijdig ontwikkelde en onvermoeibare man stichtte toen de bank van leening of den berg van barmhartigheid.

Hij richtte verscheidene diert instellingen in Vlaanderen op. Een der schoonste oude gebouwen van Winoksbergen in Fransch-Vlaanderen heeft dit eigenaardig stadje als zoodanig aan Coebergher te danken.

Op de gevels dier huizen las men:

« Hier leent men den armen
Oock sonder interest ».

Coebergher besloot nu de Moeren droog te maken en in 1616 bezocht hij met den ingenieur Van Kuyck het gewest. Na allerlei bezwaren en tegenwerking overwonnen te hebben, maakte hij een verdrag met Albert en Isabella op: De beide partijen spraken af het te winnen gebied in twee stukken te scheiden: een naar de zijde van Winoksbergen, nu de Fransche moeren zouden aan den Antwerpenaar toebehooren en dat naar Veurne, tegenwoordig de Vlaamsche moeren, aan den hertog.

We besparen den lezer den oorspronkelijken tekst van dit verdrag, dat den 22en April 1619 geteekend werd. De onderhandelingen hadden dus nog drie jaar geduurd. 't Stuk is in 't Fransch maar wemelt van woorden, die al te duidelijk hun Vlaamsche afkomst vertoonen en bewijzen hoe onze vaders de technische termen leverden voor den waterkundigen bouw, daar zij er ook de ervaren en bedreven meesters in waren; en zoo lezen we van « rincksloten, dicage, cavels, gemet, dijk-vellin-gue, wateringue, moere-vaert, scheyde-grachten, rinck-gracht, geschoot, barm, enz. »

Coebergher begaf zich dadelijk aan den arbeid. Hij omringde de moeren door een dijk en groef daarnaast een ringgracht van tien voet diepte. Een vaart verbond die gracht met de haven van Duinkerke.

In 1623 kon men de gemalen oprichten, twintig molens onder leiding van den ingenieur Van Kuyck gebouwd en die het water uit de moeren in de ringgracht pompten. Van de ringgracht

stroomde het dan naar de Duinkerksche haven en zoo in zee.

Veel omwonende boeren en heeren hadden het stoute plan eerst met spot en ongeloof begroet, maar d'it gevoel ging in verbazing over toen weldra de moeren daar als een droge vlakte lagen en men er voor de eerste maal rapen in zaaide.

In 1625 begon men boomen in de droogmakerij te planten en rijke burgers van Veurne en Winoksbergen bouwden er een lusthof, een heerlijkheidje, om er de zomermaanden door te brengen. Landbouwers vestigden er zich, begeerig naar een deel van de drie duizend twee honderd vijf en vijftig hektaren vruchtbaren grond, en ten allen kant verzezen schoone hoeven met schuren en stallen, gelegen binnen we-lige boomgaarden.

In vier jaar tijd hadden Coebergher en zijn medewerkers het somber meer in wonnige velden herschapen. In 1631 was een bedehuis voltooid, de « Moerkercke » zooals men in 't ronde zegde. Baron de Noixmond, die met Coebergher een akkoord gesloten had, was de stichter van die kerk en stelde een plan op voor de lijnrichting van straten, waaraan men 40 huizen bouwen zou, die een dorpje zouden vormen. Wekelijks hield men markt en de handelaars en boeren stroomden er heen. Winkels werden geopend en aldus nam het leven gestadig toe.

Zoo had men een heerlijk vredeswerk verricht, maar de oorlog is een monster, dat den arbeid van het genie telken en telkens verstoort en neerwerpt hetgeen door vlijt, bekwaamheid, volharding tot stand werd gebracht.

Na den dood van Albertus en Isabella, werd ons land weer een wingewest van Spanje. In 1633 behoorde het aan Filips IV, die weldra krijg voerde met Frankrijk. De hertog van Enghien versloeg het Spaansche leger bij Rocroi en in 1645 veroverden de Franschen Grevelingen, Cassel, Mardyck, Broekburg en Watten. De prins van Condé zou nu Duinkerke aanvallen en men wilde de veste verdedigen door het... water. En hier reeds verhaalt de geschiedenis ons, hoe overstroming een machtig wapen is, maar dat ook hem wondt, die het aanwenden moet.

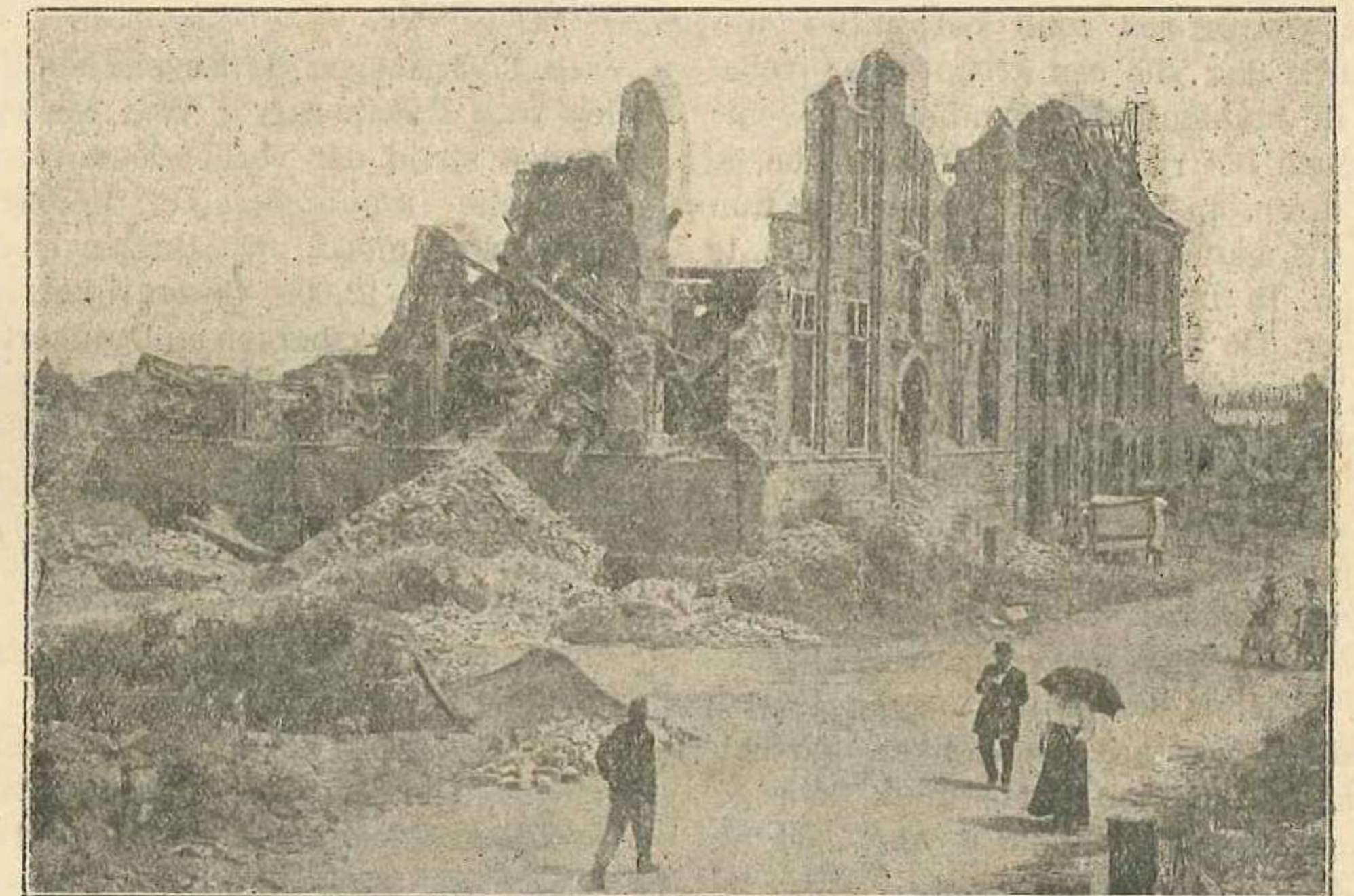
De Spaansche gouverneur van Duinkerke, de markies van Ledie, liet op 4 September de sluis Cunette openen, langswaar het water der Moeren afgeleid werd. En bruisend, woest rollend, donderend nam de zee weer bezit van haar oud domein... In enkele uren werd het werk van Coebergher vernietigd. Veel bewoners, in den nacht door de haastige onderwaterzetting verrast, kwamen om. Kadavers van paarden en vee dreeven op den vloed. Huizen en hoeven stortten in, alleen het dak van de kerk, en de toren bleven troosteloos boven het ontzaglijk meer uitsteken.

Baron de Coebergher werd zoo hevig

gen viel in stroomen neer, de wind gierde over de binnenzee, sloeg de barakken in de duinen omver, maar de soldaten kampeerden hardnekkig in het slijk of in holen der duinen.

De storm rukte de versperring neer, verwoestte de werken der sluizen, doch dadelijk herstelde men de schade.

Condé deed ook mijnen aanleggen tot aan Duinkerke's verdedigingswerken, waarvan hij aldus gedeelten opblies. Van uit Nieuwpoort stonden Spaansche benden onder Piccolomini de belegerde veste bij. Maar de Hollanders ter zee steunden de Franschen en hun vlootvoogd Maarten Tromp blokkeerde de

Ruïne van het Stadhuis te Nieuwpoort

door deze gebeurtenis aangegrepen, dat hij kort daarna stierf. De overstroming redde Duinkerke niet.

Condé liet de gemeenschap tusschen zijn troepen met bootjes onderhouden, sloeg bruggen over het kanaal van Veurne, Hondshoote en Winoksbergen, wierp hoogten op voor zijn geschut of plaatste dit in de duinen en sloot met een barrikade het strand af. Hij vermeersterde de sluizen en blokkeerde ze, hield aldus het water tegen, zoodat weldra weer de wegen bovenstaken. De re-

haven. Den 11en Oktober gaf Duinkerke zich over en rukten de Franschen de stede binnen.

Zoo geeft de geschiedenis een voorbeeld — en er zijn er meer — van onderwaterzetting in deze gewesten als verdedigingsmiddel.

De Moeren bleven langen tijd in dezen ellendigen toestand liggen... De toren stak dus boven den vloed uit. In 1647 vestigden zich daar drie roovers; bij dage verborgen zij er zich en 's nachts voeren ze in een bootje naar den oever

Afl 16 Uitgever J. HOSTE, St-Pieterstraat, 30, Brussel

Afl. 16

“ Het Bloedig IJzerland ”

Prijs: 30 centiemen

VERBODEN NADruk

WEKELIJSCH AFLEVERING

9 Mei 1920.

om in de omgeving hun slag te slaan. Het volgend jaar breidden ze hun zaken uit, namen nog vijf andere dieven in hun bondgenootschap en stalen te Hond-schoote, Warhem, Kilhem, Leysele, Bulscamp, Bergen... Tegen dat het licht werd, verdwenen ze op de Moeren met hun buit. De bewoners van den omtrek waren zeer verschrikt over die strooptochten en men deed al het mogelijke om de daders op te sporen, doch de opzoekingen bleven vruchteloos. In 1649 werden de boosdoeners door een armen visscher bemerkt, doch zij bedreigden hem met zulke gruwelijke straffen, dat de man niets van zijn geheim openbaren durfde.

De gouverneur zond patrouille's uit. Zekeren dag viel een groep dezer soldaten in handen der bandieten, welke tusschen het riet verscholen zaten en de militairen om het leven brachten en hun wapens namen om nog driester op te treden. In 1650 eindelijk kwam de verlossing. De acht roovers zaten weer in hun torenkamer der Moeren. Een geweldige storm woedde. Het meer geleek een woelige binnenzee. Eensklaps bemerkten de dieven, dat hun boot, welke ze aan het kerkdak bevestigd hadden, losgeslagen was. Ze zaten nu daar van alle verbinding met den wal afgesneden. Weldra waren de laatste levensmiddelen verteerd. De honger martelde de kerels, die ten einde raad, door gewerschoten de aandacht der oeverbewoners trachtten te trekken.

De visscher — die het geheim kende — zekere Jozef Leen, van Ghyvelde, hoorde die knallen en vermoedde wat er gebeurde. Hij zweeg echter nog en pas eenigen tijd nadat de schoten ophielden, omdat de roovers geen kruid meer hadden, voer hij met eenige makers maar den eenzamen toren. Daar lagen acht lijken. De misdadigers waren van honger bezweken. De goeverneur liet nu den toren tot aan den waterspiegel afbreken. Maar bij langdurige droogte, als de Moeren wat zakten, kon men nog op de dikke muren van het bouwwerk staan.

Verscheidene malen ontwierp men plannen om de Moeren opnieuw droog te leggen; in 1669 verdedigden de ministers Colbert en de Louvois dit grootsch werk, doch slaagden niet; ook

Carnillac mislukte in 1716. In 1731 kreeg graaf d'Hérouville de Claye, luitenant-generaal van den Franschen koning Lodewijk XV patentbrieven, waarbij de Moeren hem afgestaan werden, maar een deel van het gebied was aan de Oostenrijksche Nederlanden gegeven en d'Hérouville moest dus ook met keizerin Maria-Theresia onderhandelen. Dit alles vroeg veel tijd, doch op 14 Juni 1766 was de uitmaling voltooid. In 1770 braken de dijken en overstromde weer het laagste deel. Hérouville stond zijn rechten af aan een nieuw vennootschap Courtois, dat in 1780 weer alle schade hersteld had.

Nogmaals verstoorde de oorlog al dien vredesarbeid.

In 1793 sloegen de Engelschen het beleg voor Duinkerke. 't Was een episode in den strijd der verbonden tegen de Fransche republiek. De hertog van York sloot met 21.000 Britten en Hannoveranen en 12.000 Oostenrijkers Hond-schoote, Winoxbergen en Duinkerke in. De belegerden openden weer de sluizen en zetten nu de streek tusschen Duinkerke en Bergen onder water. Bij Hond-schoote had een geweldige veldslag plaats, waarin de Engelschen verslagen werden en naar Veurne weken. Duinkerke was gered en ook Parijs met de gansche republiek.

Maar genoeg; er waren dus voorbeelden voldoende van onderwaterzetting, ook de kronieken van Nieuwpoort gewagen er van.

En wat meer is, in 1914 hadden de Franschen reeds hun voorzorgen op dit gebied genomen. Dadelijk bij het uitbreken van den oorlog werd Duinkerke in staat van verdediging gebracht. Groepen arbeiders dolven loopgraven, spanden prikkeldraad, rooiden geboomte, stelden batterijen in de duinen op, legden schansen bij de Moeren aan. Den 23en September, toen het gevaar meer en meer naderde, trof men de noodige maatregelen om het natuurlijk wapen van het gewest, het water, te kunnen gebruiken. Men voerde naar de vaarten en slooten der Moeren het water van den IJzer, en dat der Aa, die voorbij Grevelingen (Gravelines) in zee mondt; aldus kon men het aanwenden van zout water, zoo schadelijk voor de landbouwgronden, vermijden. Van Coudekeroque tot

Ghyvelde, ten Noorden ver beneden de Collme, op de lage gedeelten van Hoy-mille, Quadypre, Socx en Bierne, rond Bergen, verbreidde zich de vloed. De wegen bleven boven en werden goed bewaakt. Waar sommige punten buiten bereik der overstroming waren, legde men verdedigingswerken aan.

Uit dit alles blijkt dus dat bij de onderwaterzetting van het IJzergebied van een geheim geen sprake was. Het verhaal van een ouden man, die het de legeroverheid in 't oor kwam fluisteren, van een boer, die 's avonds onder bescherming der duisternis, aan een huizeke te Nieuwpoort klopte, waar opper-officiëren vergaderd waren en daar een middel kende, om den vijand te verjagen, dit alles behoort tot het rijk der legende.

Maar bewezen is het wel, dat ons leger in vredetijd, nooit dit punt van landsverdediging onderwees... en nu afhing van een nederig dienaar der wateringen.

Op de Esschelaan, dicht bij « Petit Paris » te Veurne, woonde Karel Lodewijk Kogge, opziener der noordwatering van Veurne, die den 31en Januari 1855 in het oud Vlaamsch stedeke geboren was en reeds 35 jaar werkzaamheden in dit poldergebied achter den rug had.

't Was Zondag 25 Oktober... Al kende men te Veurne den rechten toestand niet, al geloofden velen, dat het ginds aan den IJzer opperbest ging, en zooals Verheyen het thuis vertellen kwam, de vijand voortdurend teruggeslagen werd, toch waren er ook inwoners, die aan vluchten dachten. Kogge hield zich gereed om zijn eigen huizeke te verlaten en zich in een deftige woning der Zwarte Nonnenstraat te vestigen, die van mevrouw Allewaert. De dame was voornemens heen te gaan, doch weifelde nog, daar men haar verzekerde, dat er voor Veurne geen gevaar bestond.

Nu, Kogge was klaar om op haar huis te passen. Hij gevoelde niet de minste neiging naar den vreemde te trekken.

Om half twaalf verscheen eensklaps de conciërge van het stadhuis... Kogge moest bij de heeren van den staf komen... Waarom, wist de man niet, maar er was haast bij. De opziener der water-

ingen voldeed dadelijk aan het verzoek en werd door kommandant Nuytens ontvangen.

Deze deelde hem mede wat er van hem verlangd werd. De Duitschers braken door en men wilde hen door het water verjagen. Maar natuurlijk moest men de eigen stellingen voor overstroming beveiligen. De officier spreidde een kaart uit...

— Oh, als 't dat is, wat ge vraagt, antwoordde Kogge, ik heb daarvoor geen kaart noodig. Ik ken de wateren van Veurne-Ambacht als mijn Onzen Vader. Ik leerde dat gebed als kind... en met de wateringen is 't zoo ook, want ik heb 18 jaar gediend onder den bekwamen ingenieur, mijnheer De Hoon, die op zijn vier en tachtigste jaar hier te Veurne gestorven is, en toen 50 jaar dienst had.

Kommandant Nuytens ontwikkelde zijn plan; hij wilde met de Fransche vaart der Collme werken.

— Onmogelijk! riep Kogge uit... De nul der peilschaal is te verschillend.

Nuytens zag den eenvoudigen ambtenaar verwonderd aan.

— Maar van eigen, hernam Kogge. Onze nul is goed binnen den IJzer tot aan 't Houtemsch sas... maar een keer daar zijn onze wateren met de Fransche verbonden en dan is de zero 38 centimeter lager. En ge spreekt daar van de Nieuwpoortsche sassen. De sassen kunnen ons niet redden; we moeten met de verlaten werken, de deversoirs. Maar om den Duitschman te verzuipen en zelf in 't droge te blijven, zijn er groote werken noodig. We moeten om te beginnen al de duikers van den ijzerenweg Dixmuiden-Nieuwpoort afsluiten: er zijn er 23 kleine en 5 groote, om het water door de trekvaarten naar de groote vaarten te leiden. Dan moeten we hier en daar afdammingen leggen... Dat alles moet gebeuren voor we kunnen beginnen te werken, en er is dus geen tijd te verliezen. Daarna zullen we de zee binnen laten door de verlaten voor de sassen van Nieuwpoort.

— Maar daar kunnen we niet onopgemerkt werken, want de Duitschers zitten er, merkte de kommandant op.

— Sakramenten, dat is leelijker. Maar dan ken ik toch nog een ander middel... We moeten in dat geval aan

de overzijde van Nieuwpoort werken, aan 't Oud Veurne Sas en op de Arkevaart. Langs daar brengen we 't water in den Grooten Beverdijk... en midden in 't gebied van den Duitschman. Aan 't oud Veurne Sas zijn er vier dubbele deuren, die door 't opkomend water van zee opengedruwd worden.

Zoo ontwikkelde Kogge in groote trekken zijn plan. 's Namiddags zou men het nader bespreken met den generaal der troepen te Wulpen en verder aan den spoorweg de noodige aanwijzingen geven voor de uit te voeren werken...

Weinigen onder de burgerij te Veurne vermoedden, dat de toestand zoo ernstig was... Kogge bewaarde natuurlijk een streng stilzwijgen. Wel zag men de teekenen van den zwaren strijd, want dien Zondag was de aankomst van gewonden verschrikkelijk.

Nancy Veirle bleef den ganschen namiddag thuis. Marie Borgers kwam haar bezoeken. Het meisje had vluchtelingen van Eessen gesproken, maar niemand kon haar vertrouwbaar nieuws over haar familieleden geven... Eessen lag nu aan de andere zijde der linie...

Wat later trad Wantje Zoetewij binnen. Ze vertelde allerlei berichten, het eene nog dwazer dan het andere... En ze was ook zeer ongerust over haar nichtje uit Ieperen... Celestina liep met soldaten, zwierf tot laat in den avond rond en had gedreigd voor goed weg te loopen, als heur tante haar nog langer bekeef.

Tegen den avond zat Nancy weer alleen. Vader en moeder spraken geen woord. Neef en nicht Verheyen waren op wandel of op bezoek bij kennissen. Sombereheid hing door de gansche woning. Om zeven uur kwam Bonte...

— Gij moet u eens opluchten, zei hij tot het meisje, nadat hij getracht had wat met mijnheer Veirle te praten. Ge zit hier te veel opgesloten, en zult ziek worden.

Hij drong er op aan, dat Nancy met hem eenige straten om ging en gaarne nam ze die uitnoodiging aan.

— Maar niet lang wegblijven! riep mevrouw Veirle in haar egoïsme.

Buiten zei Walter:

— Al de maatregelen voor het onder water zetten zijn genomen. De toestand is zeer kritiek. Laten we hopen, dat het laatste middel nog helpen kan... Ik ben vanmiddag tot aan het front geweest. De verwarring is vreeslijk... De soldaten doen wat ze kunnen, maar 't is een hopelooze strijd en de verliezen zijn ontzettend zwaar... 't Water... het oude verdedigingsmiddel van de kuststreek, kan een verrassing bewerken... Het legerbestuur heeft de medewerking van een eenvoudig man, maar die den dienst der kanalen, verlaten en sluizen op zijn duimpje kent... We staan voor gewichtige gebeurtenissen... Helpt het water, dan lijden de Duitschers een zware nederlaag. Blijkt het redmiddel te laat angewend, dan moeten we morgen naar Frankrijk vluchten!

— Is 't zoo dreigend?

— Ja! Acht en veertig uur volhouden... zoo vroegen de bondgenooten en men strijdt nu al tien dagen, zonder dat er hulp van beteekenis gekomen is. O, er zal om deze gevechten veel rouw bedreven worden... Hoeveel ouders verliezen nu een zoon, hoeveel vrouwen hun man en kinderen hun vader. Wat al bloed wordt er vergoten! Toen ik in de schemering te Veurne terugkwam, dacht ik aan de aloude boetprocessie met haar kruisdragers. Er wordt thans een zwaar kruis gelegd op menigen schouder... Al wat er voor den IJzerslag gebeurd is, hoe vreeslijk ook, is weinig bij de drama's, die ons leger nu beleeft. En de arme jongens dachten, dat ze na Antwerpen in rust gingen... Ja, in rust... duizenden in de eeuwige rust...

— Hoe vreeslijk! Er is dus kans, dat we morgen moeten vluchten?

— De toestand is onzeker... Maar maak u niet bevreesd. Gij vertrouwt immers op mij, niet waar, Nancy...

Eensklaps legde hij zijn arm om den haren...

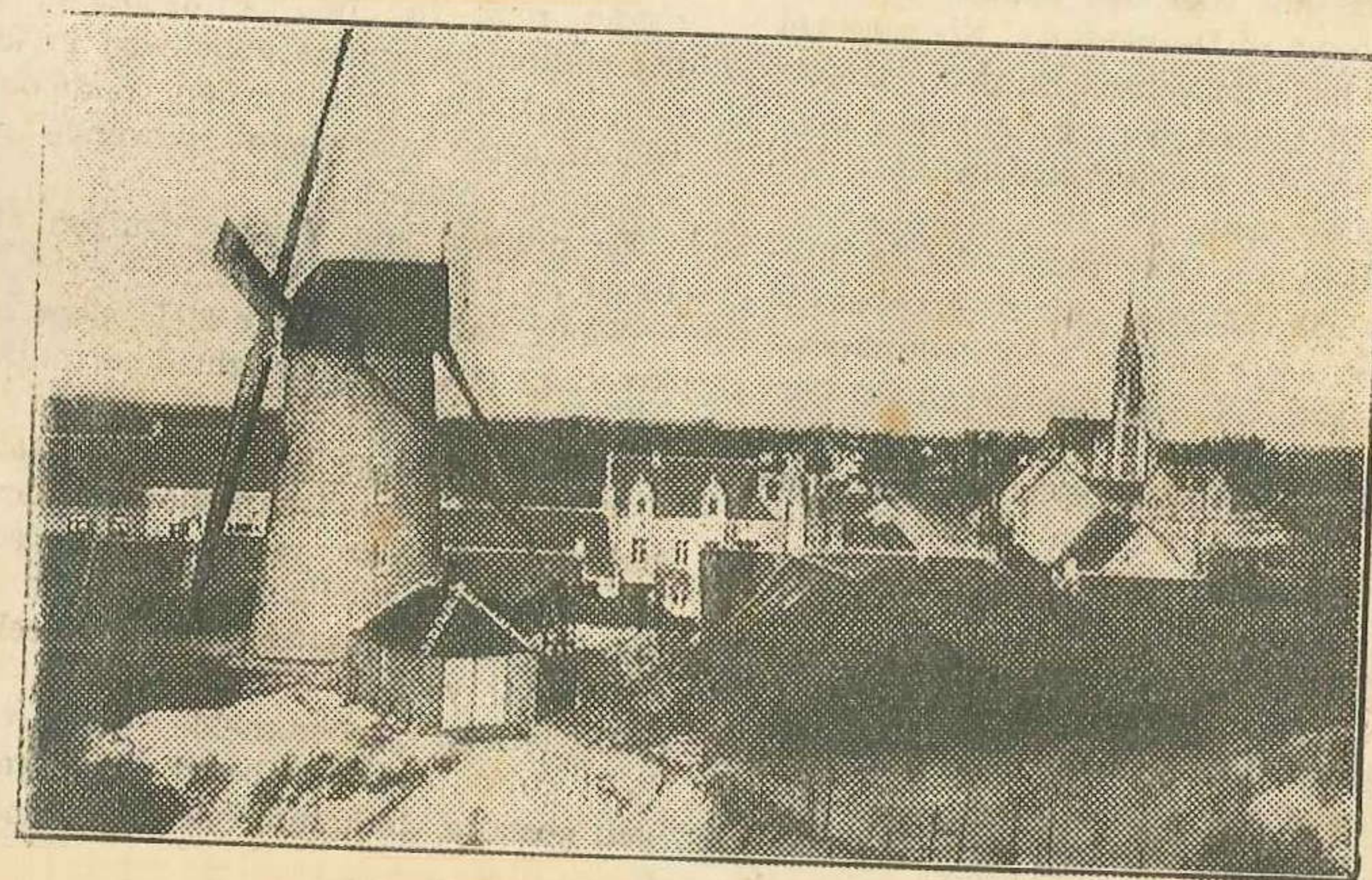
— Wij hebben samen al zoo veel door-gemaakt, vervolgde Bonte, dat we nu voor altijd bij elkander behoren. Misschien denkt ge, dat het geen oogenblik is om over liefde te spreken... Toch wel, Nancy... Juist in deze ontzettende dagen heeft de mensch liefde nodig, die ons schraagt en in den nood nau-

wer vereenigt... Wilt gij mijn verloofde worden?

— O, Walter, stamelde het meisje verlegen.

— Ik wilde niet langer wachten, toen ik dezen middag uw vader zag... Hij is niet meer de kloelke man... Uw moeder zal meer op u steunen... dan gij het op haar kunt doen... Gij hebt een beschermer nodig. O, meen nu niet dat ik u vraag uit medelijden of als een soort voogd. Daar is reeds van onze eerste ontmoeting liefde in mijn hart voor u... En 't urwe is vrij nietwaar?

En al zag Nancy op dat oogenblik het beeld van Raoul, toch antwoordde ze zacht, « ja ».

Coxyde

— Zoudt ge mij kunnen beminnen... willen wij voortaan samen onzen weg gaan, ook als deze boze tijd van oorlog en vernieling voorbij is?

— Ja, zei de dochter van den heer Veirle weer.

— O, ge maakt mij gelukkig, ondanks al de ellende, die ik zoo mee voel... En zooals ik zeide, liefde hebben we in al deze beproevingen nodig, liefde om het leed samen te dragen, ook om samen te hopen, om elkaar te bemoedigen en te steunen...

Zijn stem trilde en ontroerde Nancy tot in 't diepste van haar ziel. De namiddag was zoo vreeslijk somber geweest, maar nu stroomde een zalig gevoel door haar gemoed.

— Komen mijn woorden erg onverwacht? vroeg Walter.

— Neen, neen... Ik ook heb u lief van af dien eersten dag.

Ze zei het kinderlijk openhartig, als iemand, die nooit geleerd had te verzen, die nimmer flirtte, maar slechts luisterde naar haar hart.

Alles had ze verloren, huis en goed... Zelfs 't meeste geld was achter gebleven. Haar vader had de waarden in den grond... onder den keldervloer gedolven, zooals zoo vele Dixmuidenaars, gelijk de voorouders het deden in beroerde tijden, en in die zekerheid, dat de schat daar veilig zou zijn. Voor millioenen zat er aldus in het IJzerstedeke

weggestoken...1) Bij de snelle vlucht dacht men er niet aan het geld mee te nemen.

Nancy was thans arm... en Bonte wist het. Toch vroeg hij haar en nu was het of zij eensklaps weer rijk was. Hadde liefde en trouw geen hooger waarde dan goud?

— 't Is heden een tragische dag, vervolgde Walter. Het laatste redmiddel

1) Dadelijk na de verovering van Dixmuiden, wees de politiekommisaris Focke den prokureur van Veurne op de noodzakelijkheid een bewakingsdienst te Dixmuiden in te richten, met het oog op deze waarden. Hij zelf en eenige gendarmen vestigden zich tusschen de ruïnen. Al spoedig daagden voormalige bewoners op, om hun verborgen schat te zoeken. Ongeveer de helft werd nog gevonden. Een vierde was door de Duitschers ontdekt en te Brussel gedeposeerd. Het laatste vierde deel moet insgelijks gevonden, maar gestolen zijn.

wordt aangegrepen... En huiverend vraagt men of het helpen zal... Wat het ook zijn zal, we zijn nu verbonden en onze vereeniging zal ons in alle beproevingen een troost zijn.

Ze kwamen door een nauw straatje... De muren der huizekes waren er zoo dun, dat men het geronk van slapers en het gekreun van kinderkens kon hooren. Al die schamele woningen zaten opgepropt met vluchtelingen...

— En geen die weet, welk gevaar Veurne bedreigt, zei Bonte stil. Geen, die vermoedt, hoe het gansche verleden wegzinkt bij het heden. Ja, men heeft nog het water geroepen als een uiterste middel om den vijand te weren, maar dan was het voor een enkele veste als Nieuwpoort of Duinkerke... Nu gaat het om het heil van gansch Europa... Grootte hemel, 't is een der gewichtigste stonden van de wereldgeschiedenis...

— Zoo ernstig

— Maar ja... Denk eens... dat de Duitschers doorbreken, dat zij morgen te Veurne, overmorgen te Duinkerke, Woensdag te Calais zijn... aan de kust van 't kanaal en in den rug der bondgenooten, die bij Ieperen en aan de Leie staan... Maar dan bestrijken ze Dover, dan steken ze over naar Engeland. Hier in dit oude land van Vlaanderen, van Veurne-Ambacht wordt een wereldpleit beslist... Ik zeg u, dat de legeraanvoerders thans beven, de eene van grootsche verwachting, de andere van angstige spanning, dat er ontroering is te Berlijn en Weenen, maar ook te Havre, te Parijs, te Londen... En denken, dat men vertrouwen moet op de hulp van een eenvoudig man, een ambtenaar der Noordwatering, van Karel Kogge...

— Ik ken hem... Hij is een Veurnenaar... Vader sprak wel eens met hem...

— Hij moet de noodige aanwijzingen geven voor het onder water zetten... Ik begrijp niet, hoe zulk een voornaam punt reeds niet lang bestudeerd werd. Dat moest tot in de kleinste bijzonderheden uitgewerkt, gereed liggen... O, wij moeten ook voor allerlei nalatigheid en gemis aan vooruitzicht...

Aan den hoek van het straatje glom een lantaarn, die in den wind heen en weer schommelde en kreesch aan de verroeste ketting. Het rosse licht viel

op een kruisbeeld... en 't was of Jezus' wonden opnieuw bloedden, of zijn oogen bloed druppelden, of Christus weende omdat zijn Evangelie van liefde te vergeefs was gepredikt...

Liefde! En eenige uren van hier woedde de afschuwelijke volkerenmoord, stroomde door haat en nijd, zoo veel onschuldig bloed...

Nancy zonk op de bidbank neer...

De eene of andere vrome poorter had eeuwen geleden dat beeld hier geplaatst. Zoo velen waren op deze plek komen knielen, met bezwaard gemoed, met het harte vol leed en onrust...

En nu! Had men ooit zulk een tijd beleefd. De huizen zuchtten van 't kanongebulder, de hemel was aan den einder rood van den oorlogsbrand, in het station, in andere gebouwen kreunden, kermden, schreeuwden, reutelden, ijlden, arme martelaars, gewonde geschonden soldaten...

En morgen kon Veurne druipen van bloed en laaien van vuur...

Nancy bad... Uit haar ziele steeg een kreet op om barmhartigheid en ontferming...

Walter stond zwijgend achter haar... 't Was of hij bij 't aanschouwen dezer biddende dochter van 't keerlenland, Vlaanderens maagd zelve de handen zag vouwen in een hartstochtelijk smeeken voor haar volk...

De lantaarn schommelde, het rosse licht golfde over het beeld en de gebogen gestalte, de ketting piepte als zuchtte Jezus zelf: «Eli, Eli, lama, sabach-tani». «Mijn God, mijn God, waarom hebt gij mij verlaten!»

En ook Bonte bukte ontroerd het hoofd...

Nancy stond op.

— Willen we nu naar huis gaan? vroeg ze stil.

— Ja...

Ze stapten heen en kwamen weer in de straten, waar wagens, auto's, caissons wild over de keien botsten en al het gewoel van het leger heerschte...

Aan de deur van de woning namen ze afscheid... Bonte kuste zijn verloofde... 't Was hun eerste zoen...

Met tranen in de oogen liep het meisje de trap op. Ze had willen weenen, ze was angstig en toch ook gelukkig...

Nancy stond voor het achterraam. De ruiten trilden van het kanongebulder, soms was het of ze diep zuchtten. In de verte zag het meisje den lichtschijn van het geslacht.

Daar waren de soldaten in hoogen nood en streden ze in een laatste wanhopige poging. Als de monniken der abdijen weleer en de omwonende boeren, die door de stormklok geroepen werden, om naar den dijk te snellen en den dreigenden vloed te keerem, zoo moesten nu Belgen en Franschen de bressen stoppen en versterken, maar met hun eigen kloek lichaam, met hun kostbaar leven, hun kracht of gezondheid, met 't geluk van hun gezin.

— Wat voelt gij daarvan? was het of iemand aan het meisje vroeg.

Nancy schrok... Zij stond hier alleen, uitgekleeft reeds, in het lange nachtwaad, met de welige lokken over schouders en rug. En toch klonk die geheimzinnige stem verder: Wat kan u het schelen of die arme soldaten sterven, gij verloochent een van hen voor een vreemde, gij ontnemt hem den steun en den moed zijner liefde, welke hij in zich draagt.

— O, ik ben zenuwachtig. Zulk een dag ook! mompelde het meisje. Al dat slecht nieuws. Mag ik wel slapen? Komt straks niet een hollend vluchtend leger, en dan de vijand en wordt Veurne niet een vuurpoel, een nieuw Dixmuiden of erger nog? Maar neen, Walter zal me verwittigen.

Walter weer? De vreemde, om wien zij Raoul verstootte! Want heden avond was het gebeurd, had ze den dichter trouw beloofd en voor goed met Magelein gebroken.

— Dat is mijn recht, zei ze, als zich verdedigende tegen die mysterieuze stem. Ik meende, dat ik Raoul lief had, het was niet zoo, nu weet ik wat beminnen is. Ja, het was mijn recht en ook mijn plicht met hem te breken. En Walter zal mij beschermen want, al is hij geen soldaat, hij is toch moedig, vreest nooit gevaar, heeft naastenliefde betoond onder 't schrikkelijk bombardement. Maar er is geen nood nog voor Veurne. De Duitschers zullen niet doorbreken, het oude wapen van Vlaanderen, het laatste, het uiterste redt ons. Straks bruisht het water door de vaarten en

vlieten en over de polders. Liever verdronken, dan overwonnen land.

Een zware slag deed het huis op zijn grondvesten daveren. De vloer der kamer boog en de meubelen kraakten, evenals onder een last die te zwaar dreigde te worden.

— Jozef Maria! riep Nancy en ze maakte het teken des kruises.

Daar hoorde ze de stem van haar vader. Haastig sloeg ze een doek om en ging naar boven. Beneden bij de familie uit 't Torhoutsche schreide een kind. Op straat dreunden gejaagde voetstappen.

Het meisje betrad de vloring, waar haar ouders sliepen. Veirle zat recht in zijn bed met verwilderd gelaat en angstig starende oogen.

— Ik hoor de klokken luiden! riep hij.

— 't Is het schieten, vader! zei Nancy, schrikkend van zijn uitzicht.

— Neen, neen, 't zijn de klokken... de klokken van Vlaanderen... 't Bontje van Veurne, Onze Lieve Vrouwe van Dixmuiden, Melchior van Brugge, Maria van Mannekensvere, die schoone klok van Herman Coene.

— O, vader, wordt toch kalm! smeekte Nancy. Gij hebt zeker gedroomd.

— Maar hoort gij het dan niet, er is nood in 't land, oorlog en watervloed. De keerlen komen. Klaas Zannekin en Jacob Peit en al de Blauwvoeten.

— Zwijg nu toch! riep mevrouw Veirle, zich thans ook oprichtend. Met al uw dwaze oudheden, ge hecht er meer aan dan aan uw ziel en ze spelen u nu door 't hoofd.

De arme man gaf zijn echtgenoot een harden duw en riep:

— 't Is uw schuld dat ik alles verloren heb, mijn lamp uit de 16e eeuw in gedreven koper, mijn koffer, waarin keuren van Dixmuiden werden bewaard, de gouden dukaten van Keizer Karel, den degen van den Spaanschen hoofdmans uit den slag van 1600 en gevonden in het duin bij Westende. En de helmen der Staatschen van prins Maurits en alles wat ik vond in de turf bij Sint-Joris, en de oude veerbel van den IJzer... O, alles ben ik kwijt omdat gij weg wilde loopen... Maar nu hoor ik de klokken... God, wat stormen ze... geheel Vlaanderen luidt en ik wil met de Keerlen mee gaan, met de

Blauwvoeten, terug naar Dixmuiden... Waarom luisterde ik ook naar bange, zwakke vrouwen...

Veirle stapte uit bed.

— Vader, wat wilt ge toch? kreet Nancy steeds angstiger.

— Geef mij den goeden dag dien ik onder Wulpen heb opgegraven, en den maliënkolder van 1300... we gaan eerst naar de kerk met den schoonen doxaal zooals men er nergens een vindt en daar zal de priester ons zegenen...

— Zijt ge nu heelemaal gek geworden! riep zijn vrouw. Kom hier en lig neer... Ge windt u veel te erg op.

— Zwijg gij... ge zult mij nu niet de wet stellen, al schreit ge tranen met tuiten en lamenteert ge erger dan Jeanne Panne, de tooverheks, toen ze haar te Nieuwpoort op de markt verbrandden...

Woedend keek Veirle naar zijn echtgenoot en dreigend balde hij de vuist. Wankelend strompelde hij dan naar een stoel, grabbelend om zijn kleeren en stootte het hoofd tegen de lage zolderbalken. Hij vloekte van drift. Nancy had dat nooit van hem gehoord.

— Wie heeft er ons hier gebracht? raasde de burger, wiens brein thans verward was. Ik lig hier als in een doodkist onder een zerk van de middenbeuk der kerk... Jaag dien monnik met zijn lange waskaars weg... hij moet de getijden nog niet zingen...

De dochter vreesde dat haar vader de straat op zou loopen en ging op de kamer van neef Verheyen kloppen.

Deze moest al onraad vermoed hebben, en dadelijk verscheen hij half gekleed en vrij ontstemd over deze verstoring van zijn nachtrust, want hij had zwaar geslapen, daar hij in den vooravond met de overtuiging, dat de Duitschers steeds maar klop kregen, een groot aantal pintjes zwaren bruinen geledigd had.

— Wat is er toch? vroeg hij driftig.

— Vader doet zoo aardig, antwoordde Nancy half weenend.

— Waarom slaapt hij niet.

— Hij is aan 't dolen...

Verheyen trad de zolderkamer binnen en zag Veirle staan, die zijn broek omgekeerd in de hand hield en het kleedingstuk aldus wilde aantrekken.

— Wat voor kuren zijn dat nu! bromde de Veurnenaar.

— Ha, gij zijt ook een vrije poorter der stede... hoort ge de stormklok, die de vendels bijeenroept... Te wapen, te wapen! Alleen de zwakkelingen, de lafaards blijven achter...

— Wordt ge misschien van de mare bereden? Dan zal ik een geut water over uw kop smijten... Toe, man, kruip gauw in uw polk, want hier doet ge een leelijke valling op.

— Hoor, ze stormen al heen, de lans-knechten en hellebaardiers en de boeren komen met hun rieken en zeisen, of hun goededag, hun schermesax en de wapens blinken als zilver in de zon. Maar ze moeten rood worden en druppen van 't bloed der Isegrims en trouwelooze ridders. Geen genade meer voor hen, die ons uit onze woningen willen branden gelijk wespen uit hun nest.

— Heel zijn oude rommel van godheden, al die verroeste bucht, maalt hem door 't hoofd, hernam Verheyen. En redekavel daar nu maar tegen... Allooh, kozijn, we leven niet meer in den tijd van den ridder of den Spanjaard, maar in 't jaar 1914, en onze soldaatjes kunnen 't wel afslaan zonder ons. Als we morgen opstaan, zitten de sloebers van den keizer misschien al te Brugge en Torhout en binnen acht dagen over hun fameusen Rijn! Wij moeten er ons waarlijk niet mee moeien. Toe, gij droomt... word nu een keer wakker...

En Verheyen schudde Veirle door elkaar, maar de ijpende man werd nu boos en verzette zich, wikkte zijn gastheer slaan en stampen, worstelde tegen, tot hij overmeesterd en in een zetel geduwd werd, waar hij hijgend bleef zitten.

Dan begon hij te schreien en te klagen en dat sneed Nancy door 't harte.

— Vader, zei ze, trillend van medelijden, ga nu slapen, ge hebt de nachtmerrie gehad en moet rusten...

— Ja, laat mij slapen en alles vergeten, antwoordde de ongelukkige nu gedwee als een kind.

Zijn dochter en Verheyen leidden hem naar het ledikant en gewillig legde Veirle zich neer. Weldra was hij ingesluimerd.

— 't Zijn de maren geweest, beweerde de neef, en nu zal hij tot morgen slapen. Moest hij weer die kuren krijgen, roep mij dan maar... Ik ga mijn tukje voort doen...

Nancy durfde niet naar haar eigen kamer teruggaan, maar zette zich in den zetel om bij den zieke te waken... want nu begreep ze het, hoe haar arme vader ernstig krank gewonden was, een krankheid in het brein... En ze huiverde bij het vooruitzicht, dat het zinneloosheid kon worden. Groote Hemel, wat dan?

Maar ze had een innig verbond met Walter gesloten, en op zijn steun mocht ze rekenen, ook voor haar ongelukkigen vader en die gedachte schonk haar een gevoel van veiligheid.

Zoo zat ze daar, luisterend naar het gelonk van het kanon en het gewoel op straat, wachtend op den morgen,

die redding moest brengen of een ontzettende vlucht.

En het meisje peinsde aan Kogge, den nederigen ambtelaar der watering, die zijn bijstand verleen moest om, zooals Bonte het gezegd had, een ramp voor Europa te weren, om den weg af te sluiten naar Veurne en Duinkerke, naar Kalles en het kanaal, naar Engeland...

Ze vouwde de handen en bad weer... bad voor haar strijdend volk gelijk Mozes het deed op den berg, toen daar in de vlakke de Israëlieten door Josua aan-gevoerd met de Filistijnen worstelden...

Visschers der Vlaamsche kust

ZES EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK

DE HELLESTROOM

Kaaskerke stortte ineen... 't Was een klein, klein dorpje vlak tegen de Hooze Brug, maar 't lag er zoo vriendelijk... Slechts zes, zeven huizen omringden het kerkje, dat zijn toren boven de weiden verhief, doch hun daken en gevels deuren en vensterblinden brachten een vroolijke kleur in 't landschap. Hoe kan immers een enkele hoeve reeds een vlakke toeien?

Den 17en October trokken de meeste bewoners heen. Sommigen bleven langer, en een landbouwer werd zelfs in deze dagen van den Duitschen overtocht, door den vijand meegevoerd en te

Beerst gevangen gezet. Maar blijven was schier onmogelijk... Vooreerst schuifelden daar de granaten en Kaaskerke werd geweldig beschoten, want aan de halte had admiraal Ronarch zijn hoofdkwartier en in de pastorie zat de staf van ons geschut... En wat wisten de Duitschers niet in een tijd, toen men ten onzent wel veel zonderlinge, maar weinig doeltreffende maatregelen tegen spionage nam.

De Fransche mariniers zagen bovendien ook liever de hielen der dorpelingen dan hun teenen. De burgemeester, die in een schoon huis aan den steen-

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR
A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE KADEN TE NIJWEPPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN PRIJKELOORDAAN IS HET „RHEMAGELAND“

Uitgever J. HOSTE, 30, St-Pieterstraat, Brussel